

Šestatřicetiletý Johannes V. Jensen jest dnes největší básnická hodnota dánské literatury, měříme-li básnickou hodnotnost vnitřní výbojností a expansivností, schopností ztotožňovati se s přírodními i společenskými funkcemi, vlohou předjímati vášnivou touhou dráhy nového světového lidství. V Jensenovi shluklo se v cosi šíleného mnoho nejstarších i nejnovějších pudů lidských a vytvořilo z jeho díla cosi mezi novinářskou reportáží velkého stylu a mythickým eposem nových sil a živlů společenských, cosi mezi nádhernou rapsodií kosmickou a odpadkovými sensačnostmi kriminalistického a detektivního románu amerického. Jensen činí na mne dojem pumy, naplněné o vysokém tlaku výbušnými látkami, vržené do melancholických zřícenin staré dánské literatury; všecko jest v jeho díle směstnáno na místo co nejmenší a všecko má jakési atentátové vlastnosti, bořivé, rvavé, výsměšné a primitivní. Nejlépe vymezím jeho místo v dnešní dánské literatuře, jmenuji-li jeho protinožce: tím zdá se mně být *Herman Bang*, i u nás dobře známý poslední výběžek staré aristokratické tradice dánské, literát delikátní, ale i chudokrevný, básnický melancholik a unavený shovívavý ironik, básník ztlumených nálad, nedomyšlených činů, dobolelých a přešlých marností, odkreveného a monotonně zšedlého života. Proti tomuto rafinovanému a unavenému příživníkovi staré aristokra-

1 - Odloženo z 20. sešitu. Zatím uveřejňuje v Přehledě p. Arne Novák velmi pěknou studii o Jensenovi, založenou mnohem šířeji než tento referát, ale dobírající se tuším stejných nebo podobných výsledků.

355 tické kultury kodaňské tyčí se Johannes V. Jensen jako svalnatý barbar nenasyčené touhy, jako jutský germánský sedlák, který se opírá o nepodryté citění rasové a jeho mystickou důvěřivou dobrodružnost, člověk nepřebíraný a chaotický, ale i nezeslabený a plodný zárodky budoucích vývojových možností. Johannes V. Jensen vyšel z vesnické povídky, v níž se po prvé našel jeho genius; v Dánsku jest ceněn dosud hlavně jako autor Povídek z Himmerlandu, knihy bujaré a zpupné, velmi vzdálené té usedlické pohodlné ospalosti, která jest u nás známá jako vesnická povídka. Již v této knize Jensenově vře to silnými dobrodružnými pudy, nezkcrocenými výbuchy vůle, již do této knihy směje se volné nebe svým omamným úsměvem a již zde osudy lidí přikrývá a zatápí vesmírný orchestr přírodních sil a živlů. Již zde vynikají vlastnosti, které skládají jedinečnost charakteru Jensenova: bohatý život smyslový, tajemná sympatie k silám kosmickým, ke všemu, co jest rytmické a cyklické v přírodě i ve společnosti, prudká útočnost postřehujícího oka i uchvátaná dravost ryjecké jehly, mnoho drsnosti, mnoho barbarství, mnoho schválnosti, ale i opravdová síla a mohutnost prostá vši rétorické frázovitosti, založená na nevšedním smyslu pro věčnost a organičnost. Ale Jensen neomezil se rodným obzorem, a rodný kraj byl mu jen pevným bodem, o nějž se opřel a na němž zesílil; odpoutává se záhy úplně odtud, aby žil zmnohonásobněným životem cizích plemen, opíjel se kouzlem nových a nových perspektiv krajinných, silil zákonnou krásou nových strojů a vynálezů technických, ztotožňoval se s vývojovými možnostmi netušenými starou unavenou Evropou, přisvojoval si nový věcný pathos člověka budoucnosti, bytosti včera teprve zrozené, nahé, sotva pletí potažené, a rozesmával se prvními nemotornými tápavými kroky a skoky této groteskní mladé nestvůry, jímavější i strašnější než všichni netvorové starých mythů a pověstí.

Johannes V. Jensen jde do světa puzen pudem po jakési nové nesmírné epice, v níž by do řvaní vln a svistu vichrů zpívaly chóry živlů a látek osvobozených ze svého zajetí v lůně země moderním člověkem a vhozených jím po prvé do koloběhu života.

Nový Argonaut podniká nebezpečnou výpravu za všim kvasem nového života, který slibuje jinou věčnost než věčnost křesťanského zásvětí: stupňovanou a zmnoženou sílu chvíle, nové orgány, kterými by bylo možno cele ji vyssáti. Tak stává se cílem Jensenovy pouti Amerika: zde modernost je poesii, inženýři jsou mytickými reky, velicí podnikatelé vikingsy, zde se píše národohospodářské eposy, zde moudříš procházkami, opijíš se vzduchem, zde rostou ti nová křídla, a proto dovedeš zapomínat starých evropských chůd a berel. . . Staré prostoduché, ale silnokřídle sny Grundtwigovy jsou tu naplněny způsobem, který jen odumřelý Evropan může shledávati bizarní.

Matematická krása strojů nadchla Jenseny jako básni právě jako rychle orientovaný a vždy pohotový smysl Američana: v obojím jevu vidí tutéž úspornost, jasnost, věčnost, které jsou mu pramenem vši poesie. Jako pravý epik rád staví v celkové zjednodušující mase světlo vedle stínu a tak vedle typu Rooseveltova, jenž je ztělesněním všech amerických kladů a hodnot, jakýsi polobůh usadivší se v naší civilizaci, šklebí se typ krále „žlutého tisku“, Hearsta. A vedle toho podivuhodná schopnost, s jakou dovede Jensen vcítit se v duše primitivní a živelné, v stará vymřelá plemena: nic není tomuto duchu dost vzdáleného, aby nedovedl si to přisvojiti a zdůvěrniti, nic dost blízkého a všedního, aby to nedovedl viděti pohledem novým a užaslým, který vrací všemu původní velikost. Jensen jest rozený básník duše rasové, duše silné, nezlomené, která básní v činech a vyzpívává se na bojištích. Odtud láska jeho k Waltu Whitmanovi a především k Björnsonovi, který jest mu důkazem, že Evropa dosud neodumřela, že sen a čin, myšlenka a cit posud se nerozešly. Nevidí stínů a slabostí na svém modelu, který zase po epicku mění se mu v typ světlého reka, drakobijce, básníka světla a volného vzduchu.

Dávno nečetl jsem díla tak zcela svého, uzavřeného, jednotného a stylového, jako jest tato sbírka essayí Jensenových. Zde věříš, že modernost, která bývá obyčejně pohodlnou příkryvkou intencí příliš pochybných i příliš zamlžených a kalných, může

býti i cestou a metodou ke klasičnosti v plném smyslu slova. Neboť styl není nic jiného než výraz nutnosti a věčnosti, a velikost Jensenova jest v tom, že tento umělecký axiom nebojácně domýšlí do konce, kde jiní zastavují se v půli cesty, poděšení a zmatení varovným pokřikem krátkozrakého a krátkodechého diváctva.